

מורשתו הפיוטית של רבי נתן בן יעקב בַּלְחָן

חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה"

מאת

מרגלית עובדיה

המחלקה לספרות עם ישראל

הוגש לסנט של אוניברסיטת בר-אילן

העבודה נעשתה בהדרכתו ובהנחייתו של

פרופ' אפרים חזן

מן המחלקה לספרות עם ישראל

של אוניברסיטת בר-אילן

”לֹהֵא הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ, תִּבְּל וַיִּשְׁבֵּי בָהּ” (תה' כד, א)

עבודה זו מוקדשת לזכרם של הוריי, יצחק ומרים פרץ ז”ל תנצב”ה, שמתחילת לימודיי תמכו בי, ליוו ועודדו אותי להמשיך ללמוד ולחקור. מהם למדתי לדבוק במטרה, לשאוף מעלה מעלה ושי”השמים הם הגבול”. עם סיום עבודה זו נושאת אני את עיניי לשמים ואומרת לכם תודה על כל הטוב שהענקתם לי. ודאי אתם שם שמחים ומאושרים. יהי זכרכם ברוך.

שלמי תודה

לבעלי היקר על התמיכה, על ההערות המאירות, על העזרה בעריכה ובהדפסה ועל ההיענות לטפל בכל תקלה ובכל בעיה שנוצרה ביושבי מול הגולם (המחשב) שניסה להשתלט עליי בכל עת.

לכם בני משפחתי, משאת נפשי, על הפרגון, על העידוד ועל התמיכה להמשיך ולא לוותר בשעות של ייאוש ובשעות שבהן האופק נראה רחוק – אתם תמיד הוכחתם לי עד כמה האופק קרוב. תודה על שוויתרתם והבנתם אותי כששהיתי בספריות שעות רבות וכשישבתתי אין ספור שעות מול צג המחשב במקום להיות אתכם ובשבילכם.

לכם ילדיי: רועי, שירי, רוני וגד – על שוויתרתם ולא הפרעתם לי גם כשרציתם להתייעץ או סתם לפטפט.

לכם נכדיי: שחר, תומר ונועם – על שבמקום לבלות אתכם ולצפות מקרוב בצעדיכם הראשונים, ביליתי אין ספור שעות בספריות ומול צג המחשב ונאלצתי להסתפק בהתבוננות מפעם לפעם בתמונותיכם שנשלחו אליי.

לפרופ' אפרים חזן, איש אשכולות ומלא כרימון מצוות, שליווה אותי מראשית דרכי במחלקה לספרות עם ישראל, תמיד בנועם, במאור פנים ובסבלנות אין קץ. תודה על ההנחיה ועל ההכוונה, על ההערות ועל ההארות המועילות והיעילות, על העידוד ועל התמיכה ברגעים של ייאוש ושל אובדן תקווה ועל האמונה שנטעת בי ביכולתי לסיים עבודה זו.

לפרופ' בנימין בר תקווה שלא חסך את חכמתו ממני ובכל עת כשפניתי אליו בשאלה או בקשה היה לי לעזר ולאחיסמך.

ולמרכז יד יצחק בן צבי על פרס מחקר בתחום מורשת יהדות ספרד שהוענק לי.

תקציר

העבודה מציגה את מורשתו הפיוטית של הפייטן רבי נתן בן יעקב בלחן, אשר לפי הנחת המחקר חי ויצר בעיר תלמסאן שבאלג'יריה, בין סוף המאה הי"ז לאמצע המאה הי"ח.

בעבודה שני חלקים: החלק הראשון הוא מבוא על היוצר ועל יצירתו ומציג את מגוון הסוגים והתכנים שבשירת רבי נתן בלחן, את מגוון מאפייניה ואת דרכי ניסוחה. החלק השני מציג מהדורת פיוטים מבוארים ומפורשים בליווי הסבר, ופירוט תבנית השיר וכן חילופי נוסח בפיוטים שבהם הדבר מצוי.

בחלק הראשון שלושה פרקים:

הפרק הראשון מציג את הרקע ההיסטורי של יהדות אלג'יריה ואת המעבר של השירה העברית מספרד אליה, על סמך מחקריהם של חוקריה המובהקים של אלג'יריה ושל יהדות אלג'יריה: ח"ז הירשברג, מ' ויינשטיין, ש' שוורצפוקס וא"נ שוראקי. כן הצגנו את דברי חוקרי השירה העברית בכלל והשירה העברית בצפון אפריקה בפרט: ב' בר-תקווה, א' חזן, י' טובי, י' יהלום, ע' פליישר, י' שטרית וח' שירמן.

כדי להבין את הרקע ההיסטורי של תקופה זו וכדי להבין את דרך התפתחות השירה העברית באלג'יריה, סקרנו את דרך הגעתם של היהודים לאלג'יריה. בעקבות פרעות קנ"א (1391) בספרד הגיעו פליטים מספרד לערי צפון אפריקה, ובהן: גאיה, אלג'יר, ווהראן (אוראן), הונין ותלמסאן, שהיו ערים עצמאיות ואף לקחו חלק במלחמה של המוסלמים בנוצרים. העיר תלמסאן, שהייתה תחנה חשובה בדרכי המסחר, שימשה תחנת מעבר לקשרי מסחר עם נאות המדבר תאפיללאת וסיג'למאסה וגם תחנה להעברת שאלות בהלכה מנאות המדבר אל חכמי אלג'יר. גל הפליטים שהגיע לאלג'יריה בעקבות פרעות קנ"א הביא לפריחה כלכלית ותרבותית ולהתעוררות חיים מחודשים בקהילות היהודיות הוותיקות שישבו באלג'יריה כבר מלאחר חורבן בית שני. בין הפליטים שהגיעו לאחר פרעות קנ"א (1391) ידועים החכמים ריב"ש ורשב"ץ, ולאחר גירוש רנ"ב (1491) הגיעו החכמים יהודה כלאץ ויעקב גבישון, שהביאו עמם לאלג'יריה צורת הנהגה חדשה וסדרים חברתיים חדשים וכן את תרבות ספרד ואת מסורת שירתה.

התמורות המדיניות שהתחוללו באלג'יריה במאות ה'י"ז-י"ז השפיעו על הקהילות היהודיות והתאפיינו בחוסר יציבות שהלכה וגברה בשלהי המאה ה'ט"ז. במאה הי"ז השתפר מעמדה המדיני של אלג'יריה, עד כי מאה זו נחשבה לאלג'יריה לתקופת "זוהר" מדינית. אולם במאה הי"ח שרר באלג'יריה שפל כלכלי שהביא לסיומה של תקופת ה"זוהר". מגפות ובצורות שהיו במאה זו החישו תהליך זה. בשנת 1830 קיבלו יהודי אלג'יריה זכויות אזרחיות בעקבות החלת השלטון הצרפתי על אלג'יריה.

העיר תלמסאן, שעל פי הנחת המחקר היא העיר שבה חי ופעל פייטננו, הייתה בירתה של שושלת בני זיאן ושימשה אחד המרכזים היהודיים החשובים באלג'יריה. התיישבותם של יהודים בתלמסאן קיבלה תנופה עם בואו של רבי אפרים אנקאוה בשנת 1392, ומאוחר יותר שושלת הרבנים בני משפחת כלאף עשתה אותה למרכז ללימוד תורה ולמרכז לתרבות רוחנית ולשירה עברית. בתלמסאן היו חכמים ודיינים מכובדים ומלומדים שהשיבו לשאלות בענייני הלכה לקהילות המגרב. עם חכמי תלמסאן הידועים נמנים רבי אברהם גבישון ורבני משפחת בקראט. מהשו"תים שהגיעו אל תלמסאן ויצאו ממנה אפשר ללמוד כי יהודי תלמסאן ניהלו בתקופה זו חיים רגילים.

על שמו ועל שם אביו של פייטננו למדנו מהחתימה בשיריו; על העיר שבה חי ופעל למדנו מכתבי יד המיוחסים לתלמסאן ושבהם מצאנו כמה משיריו. על זמן פעילותו ויצירתו של הפייטן למדנו משלושה כתבי יד מתוארכים שבהם נמצאו רבים משיריו. המוקדם שבכתבי היד הוא כתב יד ששון 808, שעל פי התיעוד שבו הוא לפחות משנת תק"א (1741). אחריו בזמן – כתב יד ליוורנו תלמוד תורה 133 המתוארך לשנת תק"ד (1743). אחריו בזמן – כתב יד אוקספורד 1188 משנת תק"ה (1745). על תפוצת שירתו ועל התקבלותו בקהילות למדנו מכתבי יד נוספים ומאוחרים יותר וכן מקובצי תפילה שנדפסו.

הפרק השני מציג את מגוון הסוגים והתכנים שבפיוטי רבי נתן בלחן. מתוך כתבי היד ומתוך קובצי השירה הצלחנו ללקט ארבעים ושישה פיוטים והצגנו אותם בכמה מעגלים:

במעגל התפילה בולטים הפיוטים סביב תפילת 'נשמת כל חי', ובאלה נמצא כי סוגת פיוטי ה'מוחרך' היא הסוגה הגדולה בקבוצה זו ובה שלושה עשר פיוטים האופייניים לכללי סוגה זו, שבה היחיד עומד במרכז הפיוט ונושא הפיוט הוא תיאור גדולתו של הקב"ה ושלטונו בעולם תוך תיאור סבלו של העם תחת שלטון הישמעאלים. במעגל התפילה כלולים גם

שלושה פיוטי רשות ליישתבח', הפותחים בשבח האל, תוך תיאור מעשיו, מידותיו וגדולתו; תשעה פיוטי רשות ל'קדיש', שהנושא המוביל בהם הוא נושא הגלות והגאולה, תוך תיאור העולמות העליונים ותיאור גדולתו ועוצמתו של האל השולט בעולם; וחמשה פיוטי רשות ל'ברכו' המקשרים את תפילת 'נשמת' לקריאת שמע וברכותיה.

המעגל השני הוא מעגל השנה, ובו שני פיוטים ל'הבדלה' המושרים במוצאי שבתות; ושלושה פיוטים ב'שבחה של תורה', שנושאים חשיבות לימוד התורה ומעמדה של התורה, ומשויכים לשמחת תורה, לשבת בראשית, שבה מתחילים לקרוא את התורה מחדש, ולחג השבועות. המעגל השלישי הוא מעגל חיי האדם ובו חמשה פיוטים ל'שבת חתן', הבאים לתאר, לשבח ולברך את החתן ואת בת זוגו.

בכל הסוגות הללו, אף שנושאן מוגדר וברור, יסוד הגאולה שליט. בסיום נידונו ששה פיוטים, שלא נכללו במעגלים הנ"ל, ושנושאים העיקרי הוא הגלות והגאולה.

הפרק השלישי מציג את מאפייני שירתו של נתן בלחן: צורות ותבניות שנהגו בשירת הקודש הספרדית ומופיעות בשירה זו תוך שינויים שנוצרו עקב שינויי המקום והזמן. החידושים באים כחידושי תבנית וגיווני צורה, תוך פריצת גדרי הפרוזודיה המסורתית והעלאת צורות חדשות שלא היו כבולות לתבניות הקלאסיות ותוך קבלת השינויים שחדרו לשירה זו במאות ה'ט"ו-י"ח, למשל ההעדפה לתבנית ה'מעין אזור'. וכן אימוץ החתימה הבאה בגיוונים אחדים ומצביעה על ייחוס השיר לכותבו. בפיוטי בלחן מצאנו שפעמים חתם הפייטן את שמו ואת שם משפחתו בלבד ופעמים הוא חתם את שמו, את שם אביו ואת שם משפחתו. מקומה של החתימה בשיר אינו קבוע ואחיד; יש שהחתימה באה בראשי הטורים של המחרוזות, בתוך צלעיות הטורים וביניהן, ויש שהיא באה בראשי המילים של שני טורים הבאים ברצף.

הפייטן נתן את דעתו גם לטיפול השירה. בכך הוא הלך בעקבות גדול הפייטנים בתקופה שלאחר ימי הביניים, רבי ישראל נגיארה, ובחלק ניכר משירתו מצאנו שהוא כתב שירים על פי לחנים שהיו מוכרים לו. הוא אימץ תבניות לחן, שאותן הוא מציג מיד לאחר הצגת סוג הפיוט. הצגת סוג הלחן יועדה להנחות את החזן / הפייטן כיצד לזמר ולשיר את השיר. מבחינת תבנית המשקל – מקצת הפיוטים שקולים במשקל כמותי ומרביתם שקולים במשקל הברתי פונטי, משקל שהיה נפוץ ומקובל בתקופתו של הפייטן.

החרוז, לשון נופל על לשון, אליטרציה וצימוד מקשטים ומייפים את השירים. החרוז על פי רוב הוא חרוז סיומי הבא בסופי הטורים, אך פעמים רבות נעשה שימוש בחרוז פנימי הבא בין צלעיות הטורים (מפסק). סוג החרוז בשירתו של בלחן הוא החרוז

המדויק. תופעה מעניינת היא החריזה בין העיצורים ש, ש ו-ס, המייחדת את פייטני צפון אפריקה ויש בה כדי להצביע על מוצאו של המשורר המשתמש בה. כמו כן נמצאה חריזה של ב' דגושה בב' רפה ואף זו משקפת את הגייתם של יהודי צפון אפריקה. הצימודים הרווחים בשירתו הם: צימוד שונה אות, צימוד שונה כתיב וצימוד נפחת. השימוש בשיבוץ הוא אחד המאפיינים הבולטים בשירתו של בלחן. בשיבוציו נעזר בלחן בבקיאותו במקרא, בתפילות, במשנה ובמדרש. השיבוץ בא בכמה אופנים: שיבוץ פסוק כלשונו, שיבוץ בשינוי ממבנה הפסוק השלם, שיבוצים ניטראליים ושיבוצים בעלי משמעות. השיבוץ השלם בא לעתים כפסוק פותח ולעתים כפסוק מסיים. השיבוץ הבא בגוף הפיוט על פי רוב הוא שיבוץ של חלק מפסוק, ולעתים יצר בלחן שיבוץ המשלב שני מקורות ויותר. בשירתו של בלחן שפע של כינויים ברורים בתוכנם, המהווים חלק בלתי נפרד מתכני השיר. כינויים אלה הם כינויים שגורים שעברו מדור לדור, תוך שהמשורר שותל בהם מטען נוסף ויוצר זיקה למקורות שמהם הם לקוחים. גם הדימוי והמטפורה מוסיפים ומעשירים את הפיוטים הן בלשונם והן בתוכנם. העצמים המדומים מדומים זה לזה בתכונותיהם המשותפות או בדרך המטפורה.

בדרכי הניסוח בשירה זו כלולים: החזרה, ההקבלה, דרכי הפנייה והשאָלה. כל אלה משרתים את השיר, בונים את משפטיו ותורמים לתפוצתו בקרב קהילתו של המשורר.

החלק השני הוא חטיבה אחת המכילה מהדורה בת ארבעים ושישה פיוטים מוהדרים, מבוארים ומפורשים, עם חילופי נוסח ופירושים רחבים, המוצגים, זו הפעם הראשונה, במהדורה מדעית הכוללת את כל פיוטיו של רבי נתן בן יעקב בלחן.

המהדורה מחולקת למעגל התפילה, שהוא המעגל הראשון, ובו שלושים פיוטים שנכתבו כדי לשלבם בפתיחות ובהפסקות שסביב תפילת 'נשמת' ולפני קריאת התורה וכדו'. חלק זה הוא חלק מרכזי ונכבד במהדורה, והוא מוצג על פי סדר ייעודם וקישורם לתחנות הליטורגיות במעגל התפילה. המעגל השני הוא מעגל השנה, ובו פיוטים שנכתבו לשבתות ולמועדים. במעגל זה הצגנו שני פיוטים ל'הבדלה' ושלושה פיוטים ב'שבחה של תורה'. במעגל השלישי, מעגל חיי האדם, חמשה פיוטים המושרים ב'שבחות חתן' לכבודם של החתן והכלה. לבסוף הצגנו ששה פיוטים שנושאים המרכזי הוא ה'גלות והגאולה'.

פיוטים אלה קובצו ונאספו מכמה כתבי יד. כמה מהפיוטים הופיעו ביותר ממקור אחד (ראה בנספחים ב ו-ג ובטבלאות המצורפות שם). במבוא למהדורת הפיוטים מוצגים שיטת ההדרה של הפיוטים; רשימת קיצורים – של כתבי היד, של קובצי הפיוטים ושל המקורות המקראיים – שנקטנו במהדורתנו; וכן סימנים כלליים, שהובאו בפירושים ובביאורים לפיוטים.

לפני כל שיר מוצג השיר, תבניתו, חרוז, משקל, חתימה, מקור או מקורות. אם היו לפנינו כמה מקורות לאותו שיר – קבענו נוסח יסוד, והשינויים שבנוסחים האחרים הוצגו כחילופי נוסח בתחתית הפיוט. ההעדפה לנוסח היסוד נקבעה על פי הנוסח הקדום או הבהיר יותר. במקרה של ניגוד בין אלה – בהירות הנוסח היא שגברה.

בנספחים שבסוף העבודה סקרנו את כתבי היד ששימשו במחקר זה וערכנו מפתחות מגוונים למהדורת הפיוטים, העשויים לסייע ביד המבקש להעמיק ולהרחיב את ידיעותיו בנושא מחקרנו.

תוכן עניינים

א	תקציר
ז	תוכן עניינים
יג	רשימת טבלאות
טו	רשימת קיצורים, ראשי תיבות וסימנים
1	חלק ראשון: מבוא
1	פרק ראשון: דברי רקע ראשוניים
4	מחקרים העוסקים בשירה העברית בצפון אפריקה
8	עבודות לתארים מתקדמים
11	אלג'יריה – רקע היסטורי
22	העיר תלמסאן: נקודות היסטוריות חשובות
24	תולדות היהודים בתלמסאן
29	השירה העברית באלג'יריה
38	חכמי אלג'יריה
47	תלמסאן כמרכז לתרבות רוחנית וכמרכז לשירה עברית
51	רבי נתן בן יעקב בלחן – האיש ויצירתו
51	לתולדותיו
54	על זמנו של רבי נתן (בן) בר יעקב בלחן
57	תפוצת שירתו של הפייטן רבי נתן בן יעקב בלחן
63	פרק שני: סוגים ותכנים בפיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן
63	הקדמה
66	מעגל התפילה
67	מערכת פיוטי ה'רשות לנשמת'
71	פיוטי 'מוחרד'
78	פיוטי רשות ל'ישתבח'
80	פיוטי רשות 'לקדיש'
85	פיוטי רשות ל'ברכו'
88	מעגל השנה
89	פיוטים ל'הבדלה'
96	פיוטים ב'שבחה של תורה'
101	מעגל חיי האדם

103	פיוטים ל'שבת חתן'.....
109	נושא הגלות והגאולה' בפיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן .....
110	הגלות והגאולה .....
117	פרק שלישי: סגולות שירה בפיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן.....
117	צורות ותבניות בשירתו של רבי נתן בן יעקב בלחן .....
117	החתימה ואופי החתימה – אקרוסטיכון .....
123	ציון הלחן ותבנית השיר .....
131	שירים אזוריים ומעין אזוריים .....
131	רקע .....
132	שירי אזור – מבנם וסקירת התפתחותם .....
137	שירים מעין אזוריים .....
138	ההבחנות .....
140	שיר אזור ומעין אזור – הצד השווה: .....
142	על הרפרין .....
145	המשקל .....
160	החרוז .....
160	על החרוז .....
162	מתכונת החרוזה בשירת בלחן .....
170	המפסק בטור השירי .....
174	החלוקה הסטרופית, כריכה ומקצב .....
177	אליטרציה ומצלול .....
177	אליטרציה ומצלול .....
182	הצימודים .....
191	דרכי הציור בפיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן .....
191	הדימוי .....
197	דימוי בעל תכונות משותפות .....
199	דימוי מטפורי .....
201	המטפורה .....
207	השימוש בפסוקי מקרא בפיוטים של נתן בלחן .....
207	מהו שיבוץ? .....
210	שיבוץ כלשונו .....

212	שיבוצים הבאים בשינוי מבנה הפסוק השלם
215	בחינת משמעותם של השיבוצים
216	שיבוץ ניטראלי
218	שיבוץ בעל משמעות
222	שיבוץ בעל מעמד מרכזי בשיר
224	שיבוצים משולבים
227	שיבוצים בפסוקי פתיחה
228	שיבוצים בפסוק המסיים מסגרת
232	דרכי ניסוח בשירת רבי נתן בן יעקב בלחן
232	דברי פתיחה
234	החזרה בשיר
236	חזרה מגוונת
237	חזרה הבאה להדגיש
239	חזרה מבארת
241	החזרה וההקבלה
245	הפנייה
245	דרכי הפנייה
246	הפנייה הישירה
249	פנייה ספרותית
250	על מקומה של הפנייה
257	השאֵלה והשימוש בשאֵלה
257	פתיחה
258	משמעות השאלה בשירה
262	הפתיחה בשאלה
263	סדרה של שאלות
265	על מילות השאלה בשירת נתן בלחן
268	הכינויים
272	כינויים לקב"ה
274	כינויים לעם ישראל ולכנסת ישראל
276	כינויים לעמים זרים
276	כינויים לבית המקדש

277	.....	כינויים לגלות
277	.....	כינויים לגאולה
277	.....	כינויים למשיח
277	.....	כינויים לארץ ישראל
278	.....	כינויים לירושלים
278	.....	כינויים לתורה
278	.....	כינויים לאברהם אבי האומה
279	.....	למשה
279	.....	למנהיגים
281	.....	חלק שני: מהדורת פיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן
281	.....	עקרונות ההדרת הטקסט
282	.....	מהדורת הפיוטים
283	.....	רשימת כתבי היד וסימונם
284	.....	קיצורים וראשי תיבות
285	.....	פיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן
285	.....	מעגל התפילה:
285	.....	פיוטי מוחרך
285	.....	א. אודה לאדוני צור גאוני
289	.....	ב. אוחילה לך צור אדון עולם
292	.....	ג. אלוהים גאון עוזנו
296	.....	ד. אערוך דברים חמודים
300	.....	ה. אפצחה רון וצהלה
304	.....	ו. יה צבאות
308	.....	ז. יוצרי אבי וסלח
311	.....	ח. נבחר מן לאומים
315	.....	ט. נוצר חסד לאלפים
320	.....	י. נורא תהלות
324	.....	יא. נכספה נפשי וגם כלתה לך
327	.....	יב. נשמתי ורוחי בי
330	.....	יג. שוכן ברום חביון
333	.....	פיוטי רשות ל'ישתבחי'

333.....	אודה לאל חי	יד.
338.....	נגד קהילתי	טו.
341.....	נודה יה שוכן מעוני	טז.
345.....	פיוטי רשות ל'קדישי'	
345.....	יתגדל שמו בשיר	יז.
349.....	מה גדלו מעשיך	יח.
354.....	מלאכי רום כתרו יתנו	יט.
358.....	נגדך יה עוזי וזמרתי	כ.
362.....	נגדך צור מרומם	כא.
365.....	נורא וצור פודה	כב.
370.....	נצח לך נדרש	כג.
374.....	נפשי הללי אל	כד.
379.....	נשיא שבט מקור חכמה	כה.
384.....	פיוטי רשות ל'ברכו'	
384.....	אלוהים נשגב לבדו	כו.
388.....	אפצחה רנה ותודה	כז.
392.....	אשיר לאל בנעים	כח.
398.....	נאור בחסדך אום	כט.
401.....	נכספה נפש עניה	ל.
405.....	מעגל השנה :	
405.....	פיוטים ל'הבדלה'	
405.....	יה רצה קול אום	לא.
411.....	קול בנעים זמירות	לב.
415.....	פיוטים בשבח התורה	
415.....	גומל חסדים הוא	לג.
420.....	נם למשה בסיני	לד.
424.....	פצחו אמונים ברננה	לה.
427.....	מעגל חיי האדם :	
427.....	פיוטים לשבת חתן	
427.....	אשכול הכופר	לו.
431.....	בפה צח אפצח	לז.

433	.....	חתן יהי לעד אל שומרך	לח.
436	.....	סנסן הנעימים	לט.
440	.....	קול דודי הנה זה בא	מ.
447	.....	פיוטים בנושא גלות וגאולה:	
447	.....	יונה יפת עין	מא.
452	.....	נא אלוהים חי	מב.
456	.....	נאור אדיר ונעלה	מג.
459	.....	נורא אביר יעקב	מד.
462	.....	נורא אל נדרש	מה.
466	.....	תורה שם טוב עולה	מו.
469	.....	נספחים	
469	.....	נספח א – מפתח פיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן	
471	.....	נספח ב – אודות כתבי היד המזכירים את פיוטי רבי נתן בלחן	
471	.....	קטלוגים	
485	.....	קובצי פיוטים	
489	.....	נספח ג – פיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן על פי המקורות השונים	
493	.....	נספח ד – מפתח הלחנים של פיוטי בלחן	
495	.....	נספח ה – מפתח הכינויים	
527	.....	נספח ו – מכתב מרעלי לאברהם בן סאמון	
531	.....	נספח ז – תבנית האותיות שהיו בשימוש בכתבי היד	
533	.....	ביבליוגרפיה	
I	.....	תקציר באנגלית	

רשימת טבלאות

טבלה א – מפתח החתימה בפיוטי רבי יעקב בן נתן בלחן	120
טבלה ב – תבנית ומשקל בפיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן	153
טבלה ג – מקום הפנייה בפיוטי רבי נתן בן יעקב בלחן	251
טבלה ד – מפתח הפיוטים	469
טבלה ה – פיוטי בלחן שבכתבי היד שבאוסף ששון (קטלוג אהל דוד)	475
טבלה ו – פיוטי בלחן שבכתב יד ליוורנו תלמוד תורה 133	476
טבלה ז – פיוטי בלחן שבאוסף בניהו	477
טבלה ח – פיוטי בלחן שבאוסף שוקן 05386	478
טבלה ט – פיוטי בלחן שבאוסף אוקספורד	480
טבלה י – פיוטי בלחן הנזכרים ב'אוצר טוב' תר"מ-תרמ"א	482
טבלה יא – פיוטי בלחן הנזכרים בקטלוג אוצר השירה	484
טבלה יב – פיוטי בלחן שנדפסו בקובץ שבחי אלהים	485
טבלה יג – פיוטי בלחן שנדפסו בקובץ שבחי צדיקים	486
טבלה יד – פיוטי בלחן שנדפסו בקובץ שיר יידידות	486
טבלה טו – פיוטי בלחן שנדפסו בקובץ אעירה שחר	487
טבלה טז – פיוטי בלחן שנדפסו בספר שיר יידידות	487
טבלה יז – פיוטי בלחן על פי המקורות	489
טבלה יח – מפתח הלחנים	493
טבלה יט – מפתח הכינויים	495